

ضرورت مالیات بر مجموع درآمد در نظام مالیاتی عدالت محور

یادداشت

کاربران زارعی - کارشناس اقتصادی

یکی از کلیدی‌ترین حوزه‌ها برای تحول و پیشرفت اقتصادی در ایران مقوله مالیات می‌باشد. تحقق شعار «بودجه بدون نفت»، کاهش سهم نفت در اقتصاد ایران و پایدارسازی درآمدهای کشور علاوه بر افزایش تاب‌آوری اقتصاد ایران در برابر تحریم‌ها، کاهش کسری بودجه، مدیریت تورم، تثبیت نرخ ارز، تثبیت رشد اقتصادی و بهبود معیشت عمومی را به دنبال خواهد داشت.

نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی (T/GDP) به‌عنوان یک شاخص مهم جهت تحلیل سیاست‌گذاری اقتصادی شناخته می‌شود. هر چه این نسبت بالاتر باشد، نشان‌دهنده بالا بودن درآمد جاری دولت نسبت به تولیدات اقتصادی است. در بسیاری از کشورهای توسعه یافته عمده مخارج دولت‌ها از محل وصول مالیات تأمین می‌شود. بانک جهانی نسبت ۱۵ درصدی مالیات به تولید ناخالص داخلی را شرط لازم برای توسعه پایدار و مطلوب یک

مالیات بر درآمد

کشور می‌داند. در حال حاضر این شاخص در ایران برابر با ۷٫۵ درصد می‌باشد که با متوسط جهانی (۱۴ درصد) فاصله معناداری دارد و همین امر ضرورت اصلاح نظام مالیات‌های مستقیم با محوریت مالیات بر مجموع درآمد را دوچندان می‌کند. یکی از مسائل مهم در طراحی نظام مالیات

مشاغل، حقوق و دستمزد و نیز مزایای نقدی و غیرنقدی کار است. درآمدهای مشاغل با توجه به ماهیت دوگانه آن، که بخشی از درآمد ناشی از سرمایه و بخشی دیگر ناشی از کار است و همچنین حقوق و مزایا که نقدی و غیرنقدی می‌باشد، باید هریک با توجه به شرایط خاص خود، به نحوی مشمول مالیات شده تا عدالت افقی و عمودی مالیاتی رعایت و از فرار مالیاتی نیز جلوگیری شود. در مورد نحوه محاسبه مالیات درآمد ناشی از سرمایه نیز ملاحظات مهمی وجود دارد. از انواع مهم این نوع درآمد، عایدی سرمایه، اجاره املاک و سود تقسیمی سهام و صکوک است، که هریک شیوه‌های خاصی دارد و می‌تواند با روش‌های مختلف مشمول باشد. امروزه کشورها در تلاش هستند تا با بهره‌گیری از شیوه اخذ مالیات در منبع، ضمن کاهش هزینه‌های تمکین برای مودی، از فرار مالیاتی نیز جلوگیری کنند؛ از این رو در اغلب کشورها از پایه‌های درآمدی همچون، مالیات به‌صورت اخذ در منبع گرفته می‌شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که مالیات بر مجموع درآمد یکی از مهمترین اجزای نظام مالیاتی کشورهای توسعه یافته

به حساب می‌آید، به طوری که در حدود ۲۸ درصد حجم درآمدهای مالیاتی این کشورها را شامل می‌شود اما در کشورهای در حال توسعه این رقم در حدود ۱۴ درصد است. براساس آمارهای سازمان امور مالیاتی سال ۱۴۰۲، وصولی مالیات بر درآمد که شامل مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی، مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی، مالیات مشاغل و اصناف، مالیات مستغلات، مالیات درآمدهای اتفاقی می‌باشد، برابر ۱۴۲ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با کل وصولی مالیات سال ۱۴۰۲ که بالغ بر ۸۱۰ هزار میلیارد تومان است، حدوداً ۱۷ درصد کل مالیات را شامل می‌شود که در همین سال نسبت مالیات اشخاص حقوقی از کل سبد مالیاتی برابر با ۳۹ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد عمده بار مالیاتی بر دوش حقوقی‌ها می‌باشد. اجرایی شدن کامل سیستم مالیات بر مجموع درآمد موجب می‌شود که درآمدهای اشخاص و مشخص شده و بر همین مبنا مالیات محاسبه گردد. در رویکرد مالیات بر مجموع درآمد، به جای دریافت مالیات از یک منبع و معافیت برخی منابع دیگر، تمام درآمد افراد در طول سال جمع می‌شود و مقادیر

نظام مالیاتی؛ کلید تحقق اقتصاد مقاومتی و تقویت تولید در ایران

یادداشت

علی ملک زاده - کارشناس اقتصادی

کلی اقتصاد مقاومتی که توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شده، بر لزوم تقویت زیرساخت‌ها و تأمین مالی پروژه‌های کلان تأکید دارد.

کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی

وابستگی شدید اقتصاد ایران به درآمدهای نفتی یکی از چالش‌های اساسی در تحقق اقتصاد مقاومتی است. مالیات می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر در کاهش این وابستگی عمل کند. با اصلاح نظام مالیاتی و کارآمد کردن آن، دولت می‌تواند به تدریج وابستگی به درآمدهای نفتی را کاهش دهد و منابع مالی متنوع‌تری را برای تأمین هزینه‌های خود ایجاد کند. این اقدام نه تنها به پایداری اقتصادی کمک می‌کند، بلکه به دولت این امکان را می‌دهد که در برابر نوسانات قیمت نفت مقاوم‌تر باشد.

تنظیم گری و تشویق به تولید و سرمایه‌گذاری

نظام مالیاتی می‌تواند با ایجاد مشوق‌های مالیاتی، به تشویق تولید و سرمایه‌گذاری در کشور کمک کند. به‌عنوان مثال، وضع مالیات بر فعالیت‌های غیرمولد و سوداگرانه به‌عنوان بازارهای رقیب تولید و کاهش مالیات بر شرکت‌ها و صنایع تولیدی می‌تواند انگیزه‌ای برای سرمایه‌گذاری و افزایش تولید باشد. همچنین، معافیت‌های مالیاتی هدفمند برای صنایع نوپا و استارت‌آپ‌ها می‌تواند به رشد و توسعه این بخش‌ها کمک کند. این اقدام‌ها نه تنها به افزایش تولید ملی کمک می‌کند، بلکه به ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری نیز منجر خواهد شد. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز بر اهمیت حمایت از تولید و کارآفرینی تأکید دارند و این

موضوع در قوانین برنامه توسعه نیز مورد توجه قرار گرفته است.

استفاده از «مالیات» به‌عنوان ابزار تنظیم‌گری می‌تواند تحول جدی در اقتصاد ایجاد کند. در بخش مسکن، مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر خانه‌های خالی به تنظیم بازار مسکن و تسهیل دسترسی مسکن به تقاضای مصرفی کمک می‌کنند. مالیات بر درآمد اجاره و مالیات بر ساخت و فروش مسکن نیز با طراحی دقیق و هدفمند می‌تواند عرضه مسکن متناسب با نیاز خانوار را افزایش دهد. فعال کردن مالیات در بخش کشاورزی می‌تواند در پیشبرد سیاست‌های کلانی نظیر اجرای سند الگوی کشت، جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی، تنظیم بازار کالای اساسی و... کمک شایانی کند.

در بخش پول، بانک و ارز، مالیات‌هایی نظیر مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر سود سپرده به تنظیم بازار دارایی‌ها و به رفتار صحیح درآوردن بانک‌ها و سایر بازیگران جهت تحقق سیاست‌های کلان پولی و ارزی کمک کند. در حوزه انرژی استفاده از ظرفیت ماده ۱۴۱ قانون مالیات‌های مستقیم می‌تواند برای توسعه زنجیره ارزش کالاها پتروشیمی و جلوگیری از خام‌فروشی مؤثر واقع شود. در حوزه تولید، فعال‌سازی ظرفیت مالیات بر سود تقسیمی شرکت‌ها، با تغییر انگیزه و رفتار سهامداران شرکت‌ها امکان بهبود و تسهیل تأمین مالی داخلی شرکت‌ها را فراهم می‌کند و قدرت تولیدی و ایجاد ارزش افزوده شرکت‌ها را افزایش می‌دهد. در سایر حوزه‌ها نظیر مباحث تجاری، صنعتی و... نیز می‌توان ظرفیت‌هایی از اثرگذاری مالیات برای تنظیم‌گری مطرح و تعریف کرد.

تقویت عدالت اجتماعی

نظام مالیاتی می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای تقویت عدالت اجتماعی در جامعه عمل کند. با طراحی یک نظام مالیاتی عادلانه، دولت می‌تواند به توزیع عادلانه ثروت و کاهش فاصله طبقاتی کمک کند. این امر به نوبه خود موجب افزایش اعتماد عمومی به دولت و تقویت انسجام اجتماعی خواهد شد. در شرایطی که جامعه به سمت عدالت اجتماعی حرکت کند، می‌توان انتظار داشت که در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی نیز موفق‌تر عمل شود.

افزایش شفافیت و قدرت حکمرانی

سازمان امور مالیاتی به‌عنوان نهاد اصلی مسئول جمع‌آوری مالیات، باید با بهبود فرآیندهای اداری و استفاده از فن‌آوری‌های نوین، دریافت اطلاعات،

شفافیت و کارایی را افزایش دهد. همکاری با سایر نهادها مانند وزارت صنعت، معدن و تجارت و تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌تواند به شناسایی مؤدیان مالیاتی و بهبود اطلاعات مالیاتی کمک کند. افزایش شفافیت و اطلاعات مالی در کشور علاوه بر کاهش زمینه‌های فساد، موجب افزایش قدرت حکمرانی دولت و تسهیل اجرای سیاست‌های کلان اقتصادی خواهد شد. در نهایت باید گفت عدم درک اهمیت ظرفیت نظام مالیاتی در تحقق اقتصاد مقاومتی، پیچیدگی‌های نظام مالیاتی و عدم آگاهی عمومی از قوانین مالیاتی می‌تواند مانع از تحقق اهداف مالیاتی و بهبود اقتصاد شود. لذا دولت باید با بسیج کردن و هماهنگی دستگاه‌ها به تسهیل فرآیندهای مالیاتی کمک کند.

رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت مازندران:

هوشمندسازی نظام مالیاتی به پیش‌بینی پذیری اقتصاد منجر می‌شود

سیدجمشید رضوی، رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت مازندران با اشاره به این موضوع که طی سال‌های گذشته اصلاح برخی موارد در دستور کار قرار گرفته است که از آن جمله می‌توان به اصلاح نظام مالیاتی، اصلاح نظام بانکی و اصلاح سیستم پرداخت پارانها در کشور اشاره کرد، گفت: اصلاحات مورد بحث با این هدف به اجرا گذاشته شده است که قدری امور را در بخش‌های مختلف تسهیل کند. یکی از بخش‌هایی که دیر اما به هر ترتیب در حال اصلاح است، نظام مالیاتی کشور است. وی ادامه داد: دولت در تلاش است که بتواند نظام مالیاتی جدید را در کشور جا بیندازد و به دریافت مالیات از همگان بپردازد. در این راستا، اقدام‌های مختلفی به اجرا گذاشته شده است. رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت مازندران گفت: شواهد نشان می‌دهد که سازمان امور مالیاتی تا حد زیادی در اصلاح روندهای مالیاتی کشور موفق بوده است. به نحوی که شاهد افزایش درآمدهای مالیاتی دولت هستیم. رضوی گفت: اینکه نظام مالیاتی کشور به سمت سیستمی شدن در حال حرکت است، یک روند طبیعی است و باید به این سمت برویم. نیاز است زیرساخت‌های الکترونیک در کشور تقویت شود و به درستی از این بستر بهره ببریم. باید سامانه‌ها و سیستم‌های مالیاتی به نحوی باشند که مودیان برای ورود به آن‌ها و انجام کارهایشان هیچ مشکلی نداشته باشند. رئیس خانه صنعت، معدن و تجارت مازندران خاطرنشان کرد: هیچ شکی در این موضوع نیست که سیستمی و هوشمند شدن نظام مالیاتی کشور به افزایش پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد منجر می‌شود. وقتی مالیات‌ستانی براساس اطلاعات و آمارها و به‌صورت هوشمند صورت می‌گیرد، می‌توانیم برآورد نسبتاً دقیقی از وصول درآمدهای

یک کارشناس اقتصادی مطرح کرد:

افزایش شفافیت و اعتماد عمومی با حسابرسی سیستمی

به دنبال کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی است، اهمیت ویژه‌ای دارد. وی تأکید کرد: این اعتماد دوسویه که میان مردم و دولت ایجاد شده، بسیار ارزشمند است و باید حفظ شود. دولت باید این روند را به فال نیک بگیرد و تلاش کند که فرآیند پرداخت مالیات را برای مردم آسان‌تر کند. باید از اعمال فشارهای مالیاتی بیش از حد بر کسبه و اصناف جلوگیری شود. متأسفانه برخی از مالیات‌ها سنگین شده‌اند و فشار زیادی بر کسبه وارد می‌کند که در نهایت، این فشار به مصرف‌کنندگان و مردم منتقل می‌شود. این کارشناس اقتصادی افزود: ضروری است که سیاست‌گذاری‌های مالیاتی به گونه‌ای باشد که هم درآمدهای دولت تأمین شود و هم فشار بیش از حد به مردم تحمیل نشود. حیدری در پایان خاطرنشان کرد: حسابرسی سیستمی در نظام مالیاتی یک گام در راستای شفافیت، عدالت و افزایش اعتماد عمومی است. هرچقدر فرآیندهای مالیاتی شفاف‌تر باشد، انگیزه مودیان قانون‌مدار برای پرداخت مالیات افزایش می‌یابد و در نهایت، کشور به سمت یک نظام مالیاتی پایدار و کارآمد حرکت خواهد کرد. به سمت یک نظام مالیاتی پایدار و کارآمد حرکت خواهد کرد. نظام مالیاتی به‌عنوان ابزاری حیاتی در تحقق اقتصاد مقاومتی، می‌تواند با تنظیم‌گری مؤثر، به تشویق تولید و سرمایه‌گذاری کمک کند. با ایجاد مشوق‌های مالیاتی و وضع مالیات‌های هدفمند بر فعالیت‌های غیرمولد، دولت قادر است وابستگی به درآمدهای نفتی را کاهش دهد و منابع مالی متنوع‌تری برای پروژه‌های زیرساختی فراهم کند. همچنین، استفاده از مالیات به‌عنوان ابزار تنظیم‌گری در بخش‌های مختلف مانند مسکن، کشاورزی و انرژی، نه تنها به بهبود دسترسی به منابع و افزایش شفافیت اقتصادی کمک می‌کند، بلکه به تقویت عدالت اجتماعی و افزایش قدرت حکمرانی دولت نیز منجر خواهد شد.

یک کارشناس اقتصادی گفت: حسابرسی سیستمی در نظام مالیاتی یک گام در راستای شفافیت، عدالت و افزایش اعتماد عمومی است. هرچقدر فرآیندهای مالیاتی شفاف‌تر باشد، انگیزه مودیان قانون‌مدار برای پرداخت مالیات افزایش می‌یابد و در نهایت، کشور به سمت یک نظام مالیاتی پایدار و کارآمد حرکت خواهد کرد. بیات حیدری، کارشناس مسائل اقتصادی در گفت‌وگو با ایران دربار تأثیر راه‌اندازی حسابرسی سیستمی در نظام مالیاتی بر کاهش فرار مالیاتی گفت: گزارش‌های منتشرشده در سال ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که ۹۵ درصد مودیان مالیاتی، مالیات خود را از طریق اظهارنامه و به‌صورت سیستمی پرداخت کرده‌اند. این آمار بسیار امیدوارکننده است و نشان از اعتماد مردم به دولت و همچنین اعتماد دولت به مردم دارد.

حیدری با بیان اینکه در گذشته، فرآیند پرداخت مالیات عمدتاً توسط ممیزان مالیاتی انجام می‌شد و این موضوع گاه منجر به اعتراضاتی می‌شد، افزود: مردم معتقد بودند که برخی ممیزان مالیاتی زد و بندهایی دارند و در نتیجه، مالیات برخی افراد کمتر از میزان واقعی تعیین می‌شد. حال که نظام مالیاتی به سمت حسابرسی سیستمی و خوداظهاری حرکت کرده است، بسیاری از این مشکلات برطرف شده و مودیان می‌توانند بدون دخالت نیروی انسانی، مالیات خود را پرداخت کنند، درصد این خطاهای انسانی پایین آمده است. این کارشناس اقتصادی تصریح کرد: یکی از مهمترین مزایای حسابرسی سیستمی، ایجاد عدالت مالیاتی است. وقتی مالیات به‌صورت هوشمند محاسبه شود، همه مودیان با توجه به میزان واقعی درآمد خود مالیات می‌پردازند و دیگر امکان فرار مالیاتی برای عده‌ای خاص وجود نخواهد داشت. این روش باعث افزایش درآمدهای مالیاتی کشور نیز می‌شود و دولت را قادر می‌سازد که پیش‌بینی دقیقی از درآمدهای مالیاتی داشته باشد. این موضوع در شرایطی که کشور